

Välfärdsbarometern 2012

En rapport från SEB, juni 2012

The logo for SEB, consisting of the letters S, E, and B in a bold, white, sans-serif font, each letter separated by a vertical white line. The logo is set against a solid green square background.

S|E|B

Inledning

Nästa år fyller den svenska välfärdspolitiken hundra år. Den första riktiga socialförsäkringen kom 1913, då infördes folkpensionen. Men beloppet var lågt och många hade svårt att klara sig på pensionen.

Sedan dess har mycket hänt och välfärdssystemen har byggts ut många gånger. Genom decennierna har välfärdspolitiken varit en källa till många politiska diskussioner och så är det än i dag: Ersättningsnivåer och villkor i något av våra trygghetssystem står allt som oftast överst på den politiska dagordningen. De senaste åren har debattens vågor gått höga om sjukförsäkringens villkor och ålderspensionens nivåer.

Sverige har ett av världens mest välutvecklade välfärdssystem. Systemet är djupt förankrat både hos politiker och medborgare. Jag skulle till och med vilja säga att den svenska välfärden är en del av den svenska identiteten.

Men välfärdsfrågorna berör och upprör, systemen har brister, och alla grupper är inte nöjda. Dessutom står flera av dagens system inför betydande utmaningar de närmaste åren, när gruppen äldre växer.

Sedan några år tillbaka gör vi på SEB en årlig undersökning där vi mäter svenskarnas attityder till olika delar av välfärden, Välfärdsbarometern.

I årets upplaga jämför vi synen på välfärden i de nordiska länderna och de tre medelhavsländerna Spanien, Grekland och Italien. Resultaten är förvånande ur flera aspekter. Det är tydligt att omvärldens syn på enskilda länders välfärdssystem inte alltid överensstämmer med de egna medborgarnas syn på välfärden.

Mest oroväckande är resultaten från Grekland. I undersökningen är det tydligt att den grekiska krisen inte bara syns i nationalräkenskaperna. Vår studie visar att krisen går djupt in i grekernas välfärd. Medborgarnas förtroende för staten är mycket lågt. Det sociala kontrakt mellan staten och medborgarna som krävs i varje välfärdsstat tycks vara upplöst i Grekland.

Undersökningen visar också att svenskarna är det folk i Norden som är minst nöjda med välfärden. I flera avseenden är även spanjorerna betydligt mer nöjda med sin välfärd än svenskarna. På endast ett område är svenskarna mest nöjda och det gäller det ekonomiska stödet till barnfamiljer.

Jens Magnusson
Välfärdsekonom, SEB

Vi har undersökt attityderna till välfärden inom en rad områden. Orsaken till varför attityderna ser ut som de gör ger inte den här undersökningen något svar på. Vi vet med andra ord inte om kvaliteten på välfärden är bättre i Danmark än här i Sverige, eller om det bara är danskarna som upplever en högre grad av nöjdhet oberoende av de faktiska förhållandena.

Att man är missnöjd kan bero på att det man erbjuds inte är bra, eller på att förväntningarna är för höga. Årets Välfärdsbarometer väcker många frågeställningar. Förväntar svenskarna sig för mycket och varför är i så fall våra förväntningar så högt ställda? Hur ska glappet mellan det vi får och det vi förväntar oss hanteras?

Förutom jämförelsen mellan de nordiska länderna och Grekland, Spanien och Italien innehåller Välfärdsbarometern några frågeställningar kring dagsaktuella svenska frågor. Hur vi ser på pensionsåldern, utvecklingen av den egna ekonomin under de närmaste åren och välfärdens finansiering är några exempel.

Sammanfattning

- I en jämförelse av hur välfärden upplevs i de nordiska länderna och i Grekland, Italien och Spanien placerar sig Sverige i mitten. Svenskarna är minst nöjda i Norden men mer nöjda än greker, italienare och spanjorer i genomsnitt.
- På ett område ger svenskarna högsta betyg åt välfärden. Vi är mest nöjda av alla jämförda länder med det ekonomiska stödet till barnfamiljer.
- Spanjorerna ger i genomsnitt lägre betyg åt sin välfärd än svenskarna. Dock ger spanjorerna inom flera enskilda välfärdsområden betydligt högre betyg. Spanjorerna är till exempel mer nöjda än svenskarna när det gäller kvaliteten inom vården, kvaliteten inom skolan och barnomsorgen, sjukförsäkringen och pensionen.
- Grekerna ger sin välfärd lägst betyg på alla uppmätta områden och det är stora skillnader mellan Grekland och övriga länder.
- Det område som svenskarna har störst förtroende för är tandvården. Lägst förtroende har svenskarna för det ekonomiska stödet vid arbetslöshet och hjälpen från staten vid arbetslöshet för att komma tillbaka på arbetsmarknaden.
- Nästan hälften av alla svenskar förväntar sig en positiv utveckling av den egna ekonomin under de närmaste fem åren. Mest negativa till sin ekonomi de kommande fem åren är de som har gått i pension och de som snart förväntas gå i pension.
- Den genomsnittliga önskade pensionsåldern har ökat från 60,7år till 62,9 år mellan 2008 och 2012. Under samma tidsperiod har förväntningarna om när man tror att man kommer att gå i pension höjts från 63,9 till 65,2 år.
- Sju av tio tillfrågade tycker att systemen för ekonomisk trygghet i Sverige ska bygga på en kombination av privat och offentlig finansiering.

Om SEB:s välfärdsindex

För andra gången i Välfärdsbarometerns historia presenterar SEB ett välfärdsindex. Tanken är att med en siffra fånga attityderna kring de mest centrala delarna i vårt välfärdssystem.

SEB:s Välfärdsindex ska analyseras mot bakgrund av de politiska och ekonomiska diskussioner om välfärdspolitik som ständigt pågår i Sverige. En aktuell debatt gäller pensionssystemet. Det svenska pensionssystemet är statsfinansiellt stabilt, men när kommer vi att kunna gå i pension framöver om den allmänna pensionen ska gå att leva på? Vår undersökning visar att svenskarnas förväntningar och syn på pensionen håller på att förändras.

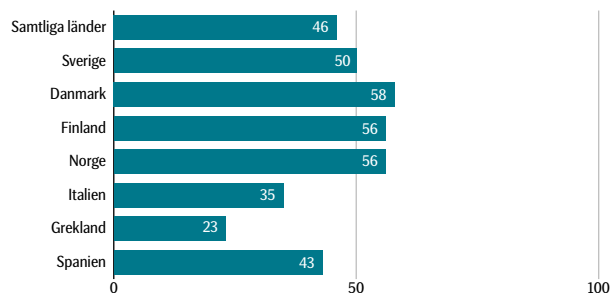
För att få perspektiv på svenskarnas attityder har vi ställt samma frågor till medborgare i de övriga nordiska länderna (exklusive Island) samt i medelhavsländerna Grekland, Italien och Spanien. De nordiska systemen påminner i hög utsträckning om varandra och därför är det intressant att jämföra svenskarnas, danskarnas, norrmännens och finländarnas syn på sin välfärd.

Greklands, Italiens och Spaniens välfärdssystem är mer olika det svenska. Orsaken till att vi ändå valt att jämföra dessa länder är den ekonomiska kris som de utvalda medelhavsländerna befinner sig i.

Hur upplever man sina trygghetssystem när det ska genomföras krispaket, arbetslösheten stiger och många medborgare befinner sig i en tuff situation?

SEB:s välfärdsindex bygger på tolv olika frågor om tilltron till välfärdstjänster och trygghetssystem. Det är Demoskop som har gjort undersökningen och den bygger på 4 000 genomförda intervjuer.

Frågorna fångar om man som invånare känner sig trygg med att få tandvård, sjukvård, utbildning samt barn och äldreomsorg av hög kvalitet. Frågorna om socialförsäkringarna och andra transfereringar tar reda på om man känner sig trygg med att få det ekonomiska stödet man behöver vid arbetslöshet, föräldraledighet, pensionering eller sjukdom. Intervjupersonerna har fått gradera sin attityd på skalan ett till tio, där tio innebär att man till exempel tycker att vården håller mycket hög kvalitet eller att pensionen är tillräckligt hög. Slutligen vägs resultaten av alla frågor samman till ett index som kan variera mellan 0 och 100.

Sammantaget är det mycket stora skillnader mellan de olika länderna vad gäller attityden till välfärdssystemen. I genomsnitt är danskarna mest nöjda, och grekerna är minst nöjda. Svenskarna är minst nöjda i Norden. Det finns dock stora skillnader mellan olika välfärdsområden och inom flera områden är till exempel spanjorerna nöjdare än svenskarna.

Svaren i undersökningen är subjektiva omdömen och öppnar för tolkningar. Människor har svarat på hur de upplever de olika delarna av välfärden och inte på vilka de objektiva nivåerna på välfärden är. Svaren påverkas alltså av hur debatten förs och hur förväntningarna är i de olika länderna.

Förtroende för olika välfärdsområden

Svenskar nöjda med tandvården

Tandvården är den välfärdstjänst som svenskarna har störst förtroende för (73). Det gäller alla åldersgrupper och både kvinnor och män. Här ligger också svenskarna högt jämfört med de andra länderna. Av de intervjuade är det bara danskarna (74) som är mer nöjda med tandvården än svenskarna.

Riktigt låga siffror för tandvården har grekerna (27). Även spanjorerna har relativt lågt förtroende för tandvården (39).

Tandvårdsindex	
Samtliga	56
Sverige	73
Danmark	74
Finland	68
Norge	68
Italien	41
Grekland	27
Spanien	39

Lågt förtroende för äldreomsorgen

Äldreomsorgen är en av de delar i undersökningen som får gemensamt lågt betyg i alla länder. I undersökningen ställs frågan om man har stort förtroende för att äldreomsorgen tar hand om mig som gammal.

I Sverige (38) tycks det som att något har sänkt förtroendet för äldreomsorgen under det gångna året. Kanske är det höstens kritik mot vårdföretaget Carema som har gjort avtryck. Förra året var siffran (41). Sverige har lägst förtroende i Norden för äldreomsorgen fast även Finland (44) och Norge (44) har låga siffror. Ännu lägre är förtroendet i Grekland (20) och Italien (29). Spanjorerna är lika missnöjda som svenskarna(38).

Äldreomsorgsindex

Samtliga	37
Sverige	38
Danmark	48
Finland	44
Norge	44
Italien	29
Grekland	20
Spanien	38

Mest nöjda med vården

Vården får relativt högt betyg i alla länder både vad gäller kvalitet (59) och tillgänglighet (55).

När det gäller förtroendet för vården ligger det högt i alla länder förutom Italien och Grekland. Danmark får högst betyg med (72). Lägst har Grekland med (29). Förutom Danmark har både Spanien och Finland (67) högre betyg än Sverige med (66).

Den svenska sjukvården klarar sig bra i undersökningar, i synnerhet när man jämför kvalitet. I kategorin "outcomes" i undersökningen Euro Health Consumer Index 2012 toppar Sverige tillsammans med Norge rankingen.

Trots detta placerar sig Sverige bara i mitten i vår undersökning när det gäller vårdens kvalitet. Svaren väcker frågor om svenskarnas förväntningar. En möjlig förklaring är att vården fått oförtjänt dåligt rykte i den inhemska debatten – en annan kan vara att aspekter som bemötande, tillgänglighet och köer också har en negativ påverkan på hur kvaliteten i vården uppfattas av användarna.

Vårdindex	
Samtliga	59
Sverige	66
Danmark	72
Finland	67
Norge	65
Italien	46
Grekland	29
Spanien	67

Danskar och normännen mest nöjda med tillgängligheten i vården

Lite lägre betyg än kvaliteten i vården får tillgängligheten i vården i genomsnitt (55). Svenskarna är minst nöjda i Norden med tillgängligheten på vården (61) och indexvärdet har sjunkit sedan förra året. Mest nöjda med tillgängligheten är Finland och Danmark (66). Återigen har Grekland lägst (33) följt av Italien (42).

I kategorin tillgänglighet i Euro Health Consumer Index 2012 hamnar Grekland på sjätte plats och det är den bästa placeringen av de jämförda länderna i Valfärdsbarometern. De kan förmodligen förklaras av att man har flest läkare per capita i hela Europa. Trots det är de missnöjda. Det är svårt att veta exakt vad missnöendet grundar sig i. Men i den svåra situation som Grekland befinner sig i kan det mesta kännas dåligt även om inte allt är det.

Tillgänglighet vårdindex	
Samtliga	55
Sverige	61
Danmark	66
Finland	66
Norge	62
Italien	42
Grekland	33
Spanien	57

Svenskar nöjda med ekonomiska stödet till barnfamiljer

Sverige får bara högsta betyg i en kategori och det gäller det ekonomiska stödet till barnfamiljer. Svenskarna har störst tilltro av alla (59) till att barnfamiljer får bra ekonomiskt stöd från staten.

Stödet till barnfamiljer är en av de minsta ifrågasatta välfärdsförmånerna i Sverige.

I denna fråga är det stora skillnader mellan de nordiska länderna och medelhavsländerna. I alla nordiska länderna tycker man att barnfamiljer får ett relativt bra stöd.

Så är det inte i medelhavsländerna, och grekerna har lägst förtroende (19).

Föräldrarindex	
Samtliga	44
Sverige	59
Danmark	54
Finland	50
Norge	57
Italien	31
Grekland	19
Spanien	36

Finländarna mest nöjda med skolan

Finländarna (69) är de som i undersökningen är allra mest nöjda med kvaliteten i skolan och i barnomsorgen. De nordiska länderna Danmark (58), Norge (57) och Sverige (55) ligger betydligt lägre. Spanien (56) har något högre tilltro till sin skola och barnomsorg än vad svenskarna har.

Den finska skolan har till skillnad mot den svenska uppmärksammats för goda resultat under senare år och bland annat intagit ledande placeringar i de internationella PISA-undersökningarna som testar elevers kunskaper inom flera områden.

Detta förklarar dock inte skillnaden mot till exempel Spanien. I den senaste PISA-undersökningen fick de spanska eleverna sämre resultat än de svenska, ändå är de mer nöjda.

Skolindex	
Samtliga	53
Sverige	55
Danmark	58
Finland	69
Norge	57
Italien	46
Grekland	26
Spanien	56

Svenskar oroliga för sjukförsäkringen

Debatten i Sverige om sjukförsäkringens utformning och tidsgränser verkat ha satt sina spår, och förtroendet för sjukförsäkringen är fortsatt lågt (43). Bara greker (24) och italienare (32) ligger lägre. Återigen har spanjorerna högre förtroende (51), och Sverige ligger betydligt lägre än de nordiska grannländerna.

Sjukvårdsförsäkringsindex	
Samtliga	45
Sverige	43
Danmark	56
Finland	53
Norge	60
Italien	32
Grekland	24
Spanien	51

Spanjorer tillfreds med sin pension

Även när det gäller förväntningarna på pensionerna har Spanien (48) högre betyg än Sverige (42). Liksom i flera andra kategorier placerar sig Sverige betydligt lägre än övriga nordiska länder. Det är Norge (57) som får allra högst betyg, tätt följt av Danmark (55) och Finland (49).

Lägst ligger återigen Grekland vilket antyder att de återigen inte bara är ersättningsnivåerna (vilka är betydligt högre än i Sverige) utan även hållbarheten och framtidsstron som påverkar förtroendet.

Pensionsindex	
Samtliga	44
Sverige	42
Danmark	55
Finland	49
Norge	57
Italien	36
Grekland	18
Spanien	48

Låga förväntningar på socialbidragen i Grekland

Denna kategori har Velfärdsbarometerns lägsta förtroendesiffra. Det är återigen Grekland (12) som har lägst index bland de tillfrågade länderna när det gäller att känna sig trygg med att få socialbidrag om man hamnar i ekonomisk kris. Sverige (42) har åter den lägsta placeringen bland de nordiska länderna. Finland har högst (56).

Socialbidragsindex	
Samtliga	37
Sverige	42
Danmark	48
Finland	56
Norge	46
Italien	29
Grekland	12
Spanien	28

Dåligt för arbetslösa i medelhavsländerna

Enligt Eurostat har Spanien högst arbetslöshet i hela euroområdet. Arbetslösheten i Spanien ligger i juni 2012 över 24 procent, och ungdomsarbetslösheten är närmare 50 procent. Grekland har en arbetslöshet som ligger över 20 procent. Det är också kategorier som är relaterade till arbetsmarknaden som får allra lägst betyg bland de medelhavsländerna.

På frågan om man som arbetslös kan känna sig trygg med att få det ekonomiska stöd man behöver får Grekland lägst (14) följt av Italien (25) och Spanien (32). Sverige får också ett relativt lågt index (34). Inte heller verkar tilltron till att man ska få hjälp av Arbetsförmedlingen eller liknande myndighet att komma tillbaka till arbetsmarknaden särskilt stor. Norrmännen har störst hopp om att få hjälp (51). Sverige har också mycket låg tilltro (35). Alla tre medelhavsländerna noterar bottenbetyg.

Stöd vid arbetslöshetsindex	
Samtliga	36
Sverige	35
Danmark	49
Finland	49
Norge	51
Italien	25
Grekland	18
Spanien	25

Tro på likabehandling

Undersökningen ger också svar på om invånarna känner att alla i landet har samma möjligheter att ta del av välfärden. Här är spridningen mellan länderna relativt låg. Högst index har Danmark (56) och Norge (55).

Likabehandling index	
Samtliga	46
Sverige	48
Danmark	56
Finland	46
Norge	55
Italien	43
Grekland	33
Spanien	42

Fortsatt optimistisk syn på framtiden

I vårpropositionen för 2012 skriver regeringen att osäkerheten är stor kring den framtida konjunkturen, men gör sammantaget bedömningen att de negativa faktorerna väntas överväga. Arbetslösheten väntas nå sin topp i år men inte förrän 2014 väntas tillväxten i ekonomin ta fart igen. Trots det har svenska folket i stort behållit sin optimistiska syn på privatekonomin.

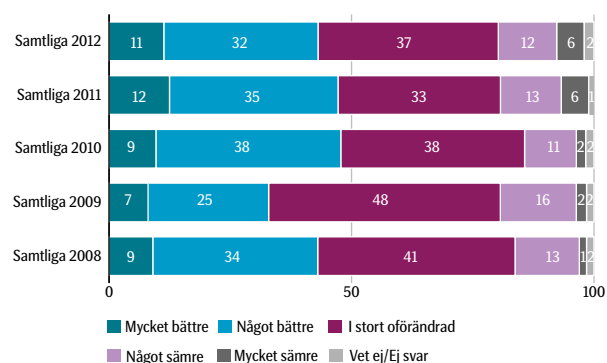
Nästan hälften av alla tillfrågade förväntar sig en positiv utveckling av den egna ekonomin under de närmaste fem åren. Mest negativa till sin ekonomi de kommande fem åren är de som har gått i pension och de som förväntas att snart gå i pension.

En knapp femtedel är direkt pessimistiska till sin ekonomi för de kommande åren.

Jämfört med SEB:s tidigare undersökningar så har optimismen minskat under de senaste två åren. Både 2010 och 2011 var fler optimistiska om sin ekonomi.

Männen är betydligt mer optimistiska än kvinnorna. Ju äldre man är desto tuffare tror man att de kommande åren kommer att bli.

Det är också skillnader mellan storstadsregionerna och landsbygden. I Stockholms-området tror 48 procent att deras ekonomi kommer att bli bättre de närmaste fem åren. I Norrland är motsvarande siffra 38 procent.

Attityden till pensionsåldern ändras

Välfärdsbarometern har under flera år ställt frågor om förväntad pensionsålder. Frågan har ställts när man tror man kommer gå i pension och när man skulle vilja göra det. Årets undersökning visar tydligt att debatten om pensionsålder och villkor har gjort avtryck hos svenskarna: Såväl önskemål som förväntningar håller långsamt på att anpassas till en ny demografisk verklighet.

Den genomsnittliga önskade pensionsåldern har ökat från 60,7 år till 62,9 år mellan 2008 och 2012. Under samma tidsperiod har förväntningarna om när man kommer att gå i pension höjts från 63,9 till 65,2 år. Samtidigt har osäkerheten om lämplig pensionsålder ökat markant.

Undersökningen visar också att det är stor skillnad på låg- och höginkomsttagares syn på sin pension. De som tjänar under 200 000 kronor per år skulle vilja gå i pension redan vid 62,3 års ålder. Fast de tror inte att de kommer kunna göra det förrän de fyller 66,1 år.

Bland de som tjänar mer än 400 000 kronor per år är glappet mellan önskan och förväntan mindre. De vill gå i pension när de är 63,6 år och tror att det kommer kunna göra det vid 65,1.

Undersökningen visar att det framförallt är kvinnorna som blivit mer öppna för höjd pensionsålder och skillnaden mellan könen är nu ganska liten. Sammantaget är stödet för en höjd pensionsålder störst bland de som är yngre än 30 år och de som är över 65 år. Mer positiva är också män, högutbildade, höginkomsttagare, boende i storstad och egenföretagare. Mest negativa till höjd pensionsålder är arbetssökande och förtidspensionärer.

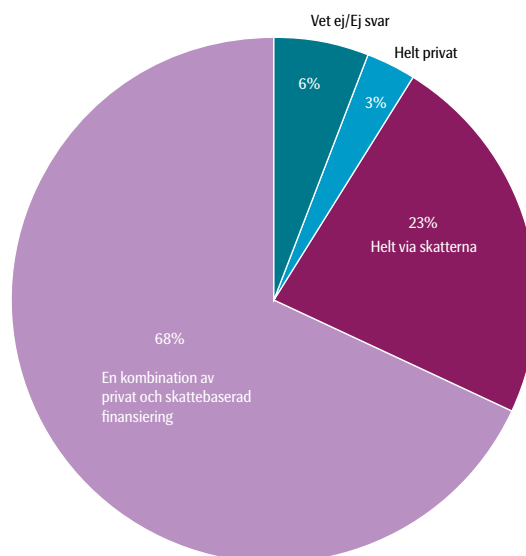
Starkt stöd för kombinerad välfärdsfinansiering

I varje Välfärdsbarometer under de senaste åren har SEB undersökt svenskarnas syn på välfärdens finansiering. Attityderna har ändrats mycket lite under åren.

Sju av tio tillfrågade tycker att systemen för välfärd och ekonomisk trygghet i Sverige ska bygga på en kombination av privat och offentlig finansiering. Endast en fjärdedel tycker att de bara ska bygga på skattefinansiering. Endast tre procent vill att systemet enbart ska bygga på privat finansiering.

En modell som bygger på både privat och offentlig finansiering har starkt stöd i samtliga ålders- och inkomstgrupper. Intressant är också att den välfärdstjänst som har högst förtroende i Sverige är den där blandfinansiering är tydligast, tandvården. Där står staten för 55 procent av finansieringen och resten finansieras privat.

I undersökningen frågar vi också om människor bör ta ett större ansvar för sin egen välfärd än idag, tex när det gäller sjukpenning och försäkringar mot arbetslöshet. 56 procent anser att människor bör ta ett lite större eller mycket större ansvar för sin egen välfärd. Mest positiva till att det egna ansvaret ökar är män, och personer i åldersgruppen 65-89 år.

Avslutande kommentarer

Årets Välfärdsbarometer visar att det är ett stort glapp mellan vad svenskarna förväntar sig av välfärdssystemet och vad de upplever att de får. Undersökningen ger inte svar på hur bra välfärden är med objektiva mått mätt. Vi kan konstatera att svenska är mindre nöjda än våra nordiska grannar. Vi är generellt mer nöjda än de undersökta sydeuropeiska länderna, men på vissa områden är vi mindre nöjda än spanjorerna.

Att gapet är så stort är en oroväckande signal. Välfärdssystemen såsom pensioner, äldreomsorg och sjukvården står för en stor utmaning de närmaste decennierna eftersom svenska folket blir äldre och en krympande andel yngre ska ta hand om fler äldre. Samtidigt utvecklas våra krav och förväntningar ständigt. Vi ställer högre krav på äldreomsorgen och den medicinska utvecklingen går framåt när nya behandlingar blir möjliga och nya mediciner tas fram.

De svenska välfärdssystemen står framöver inför en svår ekvation. Vi kommer bli tvungna att ompröva gamla sanningar och hitta nya lösningar både vad gäller systemets struktur och finansiering för att klara den demografiska utmaningen och stigande kvalitetskrav.

Det är positivt att undersökningen visar att det finns ett fortsatt starkt stöd för en kombination av offentlig och privat finansiering. Men det kräver också en diskussion om våra välfärdssystem. Här har politikerna ett viktigt ansvar. Vi behöver lyfta blicken och prata om vad vi kan förvänta oss av det offentliga i framtiden och vad som måste vara individens eget ansvar.

SEB:s välfärdsindex

Medelvärden	Samtliga	Sverige	Danmark	Finland	Norge	Italien	Grekland	Spanien
Om jag skulle bli sjuk eller skadad känner jag stort förtroende att få vård med hög kvalitet	59	66	72	67	65	46	29	67
När man behöver gå till tandläkaren kan man känna sig trygg med att ha tillgång till tandvård av hög kvalitet	56	73	74	68	68	41	27	39
Om jag skulle bli sjuk eller skadad känner jag stort förtroende för att få vård inom rimlig tid	55	61	66	66	62	42	33	57
Jag känner mig trygg med att den <land> barnomsorgen och skolan håller hög kvalitet	52	55	58	69	57	46	26	56
Alla i <land> har samma möjligheter att ta del av den <land> välfärden	46	48	56	46	55	43	33	42
Om jag skulle bli sjuk så att jag inte kan arbeta känner jag mig trygg i att sjukförsäkringen ger mig det ekonomiska stöd jag behöver	45	43	56	53	60	32	24	51
Pensionärer kan känna trygghet att man i <land> får den nivå av pension som man behöver	44	42	55	49	57	36	18	48
Barnföräldrar kan känna sig trygga med att föräldrapenning och barnbidrag ger dem det ekonomiska stöd man behöver	44	59	54	50	57	31	19	36
Jag har ett stort förtroende för att äldrevården tar hand om mig som gammal	37	38	48	44	44	29	20	38
Om man hamnar i ekonomisk kris och utan inkomst kan man känna sig trygg med att få försörjningsstöd (socialbidrag)	37	42	48	56	46	29	12	28
Som arbetslös kan man känna sig trygg med att få det ekonomiska stöd man behöver	37	34	52	48	52	25	14	32
Som arbetslös kan man känna sig trygg med att få den assistans från Arbetsförmedling och andra myndigheter man behöver för att komma tillbaka i arbetslivet	36	35	49	49	51	25	18	25